

sausis 2006

tarp KNYGŲ

2006 Nr. 1 (564) ISSN 0868-8826

ADOLFAS ŠAPOKA

Apie 1936 m.

Adolfo Šapokos suredaguotoji „Lietuvos istorija" yra pagrindinė knyga lietuvių tautos praeičiai geriau pažinti.
Simas Sužiedėlis

Be Adolfo Šapokos darbų negalime įsivaizduoti Lietuvos Respublikos istoriografijos ir Lietuvos istoriografijos apskritai.
Antanas Tyla

Adolfas Šapoka – vienas iškiliausių ir įtakingiausių nepriklausomos Lietuvos istorikų, mokslininkas, pedagogas, redaktorius, publicistas, kurio vardas pirmiausia siejamas su 1936 m. išėjusia „Lietuvos istorija", plačiai žinoma Šapokos istorijos vardu.

A. Šapoka gimė 1906 m. vasario 13 d. Grybelių kaime, netoli Utenos, ūkininkų Juozo ir Konstancijos Šapokų šeimoje. Tėvai turėjo 12 ha žemės. Šeimoje augo trys vaikai – duktė Ona, sūnūs Jonas bei Adolfas. Vyriausia duktė Ona per Pirmąjį pasaulinį karą pasitraukė į Rusiją, ištekėjo už sentikio ir apsigyveno Omske. 1916 m. mirė motina. Tėvas – griežtas, reiklus, bet šviesus žmogus – vienas augino vaikus. Sūnūs padėjo tėvui dirbti visus žemės ūkio darbus. Abu Šapokų sūnūs pasuko ne žemdirbio keliu. Jonas, išėjęs mokslus, dirbo girininku Šeduvos girininkijoje, Kurklių kaime. Tėvas Grybeliuose ūkininkavo iki 1934 m. Pablogėjus sveikatai, išsikėlė gyventi pas vyresnįjį sūnų Joną į Šeduvos girininkiją, ūkį nuomodavo.

Adolfas, jauniausias vaikas, buvo gabus, todėl ir jį tėvas leido mokytis. Iš pradžių mokėsi dar rusiškoje liaudies mokykloje Utenoje, vėliau lankė jau lietuvišką pradžios mokyklą. Iki 1921 m. mokėsi Utenos progimnazijoje. Mokslą tęsė Panevėžio gimnazijoje. Gimnazijos direktoriumi buvo istorikas J. Yčas, literatūrą dėstė G. Petkevičaitė-Bitė, J. Lindė-Dobilas, gamtos mokslus – J. Elisonas, piešimą – J. Zikaras. Priklausė ateitininkų organizacijai. Gimnaziją baigė kaip vienas geriausių abiturientų. Kartu su juo 1925 m. gimnaziją baigė būsimasis kolega istorikas P. Šležas, poetai – Gulago kaliniai J. Graičiūnas ir K. Inčiūra, visuomenės veikėjas, Štuthofo koncentracijos stovyklos kalinys, kunigas A. Lipnickas-Lipniūnas, diplomatas S. Bačkis ir kt.

1925 m. rudenį įstojo į Lietuvos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto istorijos skyrių. Pagrindine studijų grupe pasirinko Lietuvos istoriją. Čia jo profesoriai buvo žinomi istorikai – I. Jonynas, J. Yčas, A. Janulaitis, L. Karsavinas, P. Gronskis. Kartu su juo studijavo J. Jakštas, V. Daugirdaitė-Sruogienė, K. Avižonis, P. Šležas ir kt. Šapoka studijas baigė ir istorijos mokslų diplomą gavo 1929 m. spalio 1 d. Diplominis darbas – „Naminės kovos Lietuvoje XVII amžiaus gale" (1930).

Baigęs universitetą, atliko karinę tarnybą aspirantu ir 1930 m. atsargon išėjo jaun. leitenanto laipsniu.

Gavęs Švietimo ministerijos stipendiją, 1930–1932 m. specializavosi Prahos universitete, susipažino su istoriku I. Lappo. Nors vėliau A. Šapoka tyrinėjo Lietuvos politinę padėtį, jos statusą po Liublino unijos, Prahoje jis kaupė medžiagą ankstyvesnei Lietuvos politinei istorijai ir kultūrai, jos ryšiams su Čekija. 1933 m. išvyko į Stokholmo universiteto užsienio istorikams suorganizuotus kursus, dirbo Baltų institute, sukaupė archyvinę medžiagą apie Kėdainių sutartį. Tais pačiais metais Vilniaus centriniame archyve rinko seimelių instrukcijas.

Kartu dirbo ir pedagoginį darbą. I. Jonynas, pastebėjęs A. Šapokos gabumus, pasirūpino, kad jis 1932 m. būtų išrinktas Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Lietuvos istorijos katedros vyresniuoju asistentu. Skaitė epizodinius Lietuvos istorijos kursus, vedė seminarus, vadovavo seminariniams ir kursiniams darbams.

1934 m. įstojo į Lietuvos istorijos draugiją, aktyviai dalyvavo jos veikloje, skelbė mokslinius straipsnius draugijos leidinyje „Praeitis" ir kituose periodiniuose leidiniuose. Rinko medžiagą daktaro disertacijai „Lietuva Ketverių metų (1788–1792) seime", įteikė darbą katedros vedėjui. Praėjus metams, 1936 m. gale, paaiškėjo, jog studiją reikia taisyti iš pagrindų. (Vėliau neapginta disertacija buvo paskelbta atskirais straipsniais.) Tada A. Šapoka paruošė naują darbą – „Lietuva ir Lenkija po 1569

metų Liublino unijos". 1938 m. birželį apgynė įvertinimu „magna cum lauda" ir gavo istorijos daktaro laipsnį. Tais pat metais darbas išėjo atskira knyga.

1937 metais vedė gydytoją stomatologę Adą Stanionytę.

1939 m. apgynė habilitacinį darbą „1655 metų Kėdainių sutartis, arba Švedai Lietuvoje 1655–1656 metais". Jam buvo suteiktas docento vardas. Šio originalaus darbo, paremto autentiškais šaltiniais, rankraštis pusę amžiaus išgulėjo archyvuose ir buvo išleistas tik 1990 m.

A. Šapoka – vienas kūrybingiausių ir produktyviausių Lietuvos Respublikos istorikų. Pirmuosius mokslo darbus paskelbė 1930 m., o po to per vieną dešimtmetį parašė brandžiausius savo veikalus, praturtinusius Lietuvos istoriografiją naujomis problemomis ir koncepcijomis. Anot A. Tylos, Šapokos studijos apie Vytautą Didįjį, Jogailą bei LDK XVIII a. pabaigos politinius veikėjus padėjo pamatus moksliniam jų vertinimui. Šiuo laikotarpiu parašytus mokslo darbus, istorijos studijas, straipsnius, knygų recenzijas publikavo „Naujojoje Romuvoje", „Židinyje", „Vaire", „Praeityje", „Senovėje", „Šviesos keliuose", „Tautos mokykloje", „Lietuvos aide" ir kt. Rašė straipsnius ir „Lietuviškajai enciklopedijai" (dalis straipsnių išleista atskirais atspaudais).

Labiausiai A. Šapokos vardą išgarsino jo redaguota „Lietuvos istorija". Švietimo ministerijai paskatinus, jaunų istorikų būrelis parengė Lietuvos istorijos nuo seniausiųjų laikų iki Nepriklausomos Lietuvos įsitvirtinimo vadovėlį. Be A. Šapokos, rašiusio apie laikotarpį nuo 1569 iki 1795 metų, vadovėlį rašė J. Jakštas, Z. Ivinskis, P. Šležas, P. Klimas. Šapoka buvo redaktorius. Pratarmėje A. Šapoka rašė: „[...] ligi šiol dar niekas nebuvo bandęs paruošti platesnę mūsų tautos gyvenimo kelio apžvalgą, kuri sujungtų seniausiųjų ir naujųjų laikų įvykius. Tokio vadovėlio reikalą gyvai jautė tiek visuomenė, tiek mokykla. [...] penkių žmonių atskirai rašytos dalys negalėjo sudaryti vieningo ir darnaus veikalo. Todėl reikėjo jas visas suderinti, suvienodinti ir surišti. Tas darbas buvo man patikėtas. [...] reikėjo pašalinti nevienodą atskirų faktų interpretavimą ir įvesti vienodą padalinimą į skyrius bei skyrelius. [...] teko dar parašyti įvedamąją dalį ir atskirus skyrius apie Mažosios Lietuvos lietuvių gyvenimą ir lietuvių emigraciją" (Lietuvos istorija / red. A. Šapoka. Kaunas, 1936, p. V). 1936 m. išleista 17 050 egz. tiražu „Lietuvos istorija" plačiai pasklido ne tik mokyklose (gimnazijose kaip vadovėlis pradėta naudoti 1937 m.), bet tapo skaitoma visos tautos. Lietuvos vyriausybė už šį darbą A. Šapoką apdovanojo ketvirtojo laipsnio Gedimino ordinu. Vadovėlis sulaukė ir kritikos. 1940 m. buvo parengta pataisyta ir papildyta antroji laida, bet knyga neišėjo.

Sovietmečiu „Lietuvos istorija" tapo okupantų neideologizuotos Lietuvos istorijos simboliu, ugdė tautinę savimonę, buvo slaptai aptarinėjama, nagrinėjama, dauginama (ir perrašoma ranka), platinama ir plačiai žinoma Šapokos istorijos vardu.

Prasidėjus tautiniam atgimimui „Lietuvos istoriją" 1988 m. ėmė publikuoti „Kultūros barai". Pakartotai išėjo keli knygos leidimai – 1988, 1989 (dvi laidos) ir 1990 m.; išleidimą parėmė ir lietuvių išeivija.

A. Šapoka redagavo ir kitą jaunųjų istorikų – J. Jakšto, Z. Ivinskio, S. Sužiedėlio, P. Šležo ir savo paties – parengtą stambų darbą „Jogaila" (1935).

Bolševikų okupacija pakeitė jauno istoriko planus. 1940 m. buvo pašalintas iš Vilniaus universiteto. Keletą mėnesių buvo bedarbis. Vėliau dirbo „Lietuviškojoje enciklopedijoje" ir dėstė Kauno aukštesniojoje technikos mokykloje. Tą tragišką Lietuvai vasarą gimė dukrelė Aldutė. Okupacija palietė ir Šapokos artimuosius – 1941 m. birželio 14 d. brolį Joną su šeima ir kartu su jais gyvenusį tėvą ištrėmė į Sibirą. Jonas, atskirtas nuo šeimos ir išvežtas į Rešiotų lagerį, tuoj ten pat ir mirė. Tėvą su Jono šeima ištrėmė į Altajaus kraštą, ten jis mirė 1942 m. balandį. Jono žmona su trim vaikais – Danute, Vytautu ir Algirdu – 1947 m. slapta grįžo į Lietuvą. Abu broliai 1950 m. vėl buvo ištremti. Danutė Šapokaitė nuo pokario persekiojimų pasislėpė po savo pusseserės Romos Griniūtės pavarde, tapo žinoma rankininke ir žurnaliste R. Grinbergiene.

Vokiečių okupacijos metais Šapoka grįžo dirbti į Vilniaus universitetą, jam buvo suteiktas docento vardas. Važinėjo iš Kauno, skaitė studentams ir Vilniaus istorijos kursą, rengė veikalą „Vilnius Lietuvos istorijoje". Čia darbavosi iki universiteto uždarymo.

1944 m., kaip ir daugelis jo kolegų, su šeima pasitraukė į Vakarus. Iki karo pabaigos gyveno Naumarkte (Bavarija), 1945–1948 m. – Augsburgo Hochfeldo DP stovykloje. Dėstė Lietuvos istoriją stovykloje įkurtoje lietuvių gimnazijoje ir technikos mokykloje, skaitė paskaitas visuomenei, bendradarbiavo „Žiburiuose" (A. Stanio, A. Grybo ir kt. slapyvardžiais).

1948 m. apsigyveno Kanadoje, iš pradžių Monrealyje, vėliau Toronte. Dirbo vielų įmonėje, kailių dirbtuvėje. Nuo 1949 m. iki pat mirties redagavo „Tėviškės žiburius". Istorikas mokslininkas tapo puikiu žurnalistu-publicistu. Rašė istorinių veikalų recenzijas, poleminius straipsnius ir plunksna kovojo už Lietuvos išlaisvinimą. Buvo Lituanistikos instituto Istorijos skyriaus vedėjas, aktyvus „Lietuvių enciklopedijos" Bostone bendradarbis. Dalyvavo lietuvių visuomeninių organizacijų veikloje: buvo Kanados lietuvių bendruomenės tarybos nariu, Kanados lietuvių katalikų federacijos pirmininku, Pasaulio lietuvių bendruomenės seimo nariu. Buvo aktyvus ateitininkų veikėjas. Emigracijoje dėl šaltinių stokos Šapoka negalėjo

užsiimti plačiais moksliniais tyrinėjimais. Visi sukaupti archyviniai duomenys liko Lietuvoje. Išsivežė tik 1942–1944 m. parašyto darbo „Vilnius Lietuvos istorijoje" rankraštį. Tačiau ir čia dirbo istoriko darbą: rašė recenzijas, straipsnius, juos publikavo „Aiduose", „Ateityje", „Nemuno bangoje", „Nepriklausomoje Lietuvoje", „Tėviškės žiburiuose", „Žiburiuose" ir kt.

1946 m. išėjo knygos „Lietuva: kraštas ir tauta", suredaguotos A. Šapokos (A. Stanio slapyv.), leidimai anglų ir lietuvių kalbomis. Šiai knygai jis parašė skyrių „Istorinė apžvalga". 1948 m. anglų kalba buvo išleista jo parengta knyga „Lithuania through the ages" (kitas leidimas – Los Angeles, 1955).

Atvykęs į Kanadą, daugiau dėmesio skyrė Vilniaus klausimui. Tam jis paskyrė daug straipsnių, recenzijų, dvi knygas. 1954 m. išėjo „Vilnius Lietuvos gyvenime". Knygos turinys sutampa su jau minėtu, Lietuvoje 1942–1944 m. parengtu, tekstu. Angliškas, naujais skyriais papildytas, knygos leidimas „Vilnius in the life of Lithuania" išėjo tik po A. Šapokos mirties, 1962 m. Išspausdinti bei išplatinti abu leidinius padėjo Vilniaus krašto lietuvių sąjunga.

„Senasis Vilnius" – svarbiausias A. Šapokos sostinės praeities tyrinėjimas. Jo rankraštis buvo parengtas dar 1956 m. Už 260 puslapių mašinraštį Šapokai buvo paskirta „Aidų" žurnalo premija. 1957–1961 m. „Aiduose" buvo paskelbti keturi „Senojo Vilniaus" rankraščio fragmentai. 1963 m. knygą išspausdino Tėvų pranciškonų spaustuvė Niujorke, veikalą redagavo S. Sužiedėlis. Knygą palankiai įvertino išeivijos istorikai J. Jakštas, V. Trumpa bei V. Gidžiūnas, sovietinėje Lietuvoje ji buvo „nepastebėta".

Z. Ivinskis, vertindamas A. Šapokos darbus, teigė: „Galima sakyti, visą mokslinio darbo įnašą į Lietuvos istoriją Šapoka yra atlikęs Lietuvoje iki 1940 metų. Lietuvos gyvenimo sutemos ir tremtis nebesudarė jam palankių sąlygų moksliniam darbui" (Ivinskis Z. Adolfas Šapoka // Lituanistikos darbai. Čikaga, 1966, t. 1, p. 118).

Mirė A. Šapoka 1961 m. kovo 9 d. Toronte. Buvo iškilmingai palaidotas Toronto Park Lawn kapinėse. Antkapinį paminklą suprojektavo T. Valius. Mirus dukrai Aldonai, Šapokos ir jo žmonos Ados palaikai perlaidoti šalia jų dukters A. Šapokaitės-Šipelienės Šv. Jono lietuvių kapinėse Anapilyje (netoli Toronto) 1994 m.

Pasirašinėjo (be minėtų): A. Mikulėnas (?), A. Š., A. Šp., Dr. A. Grybas, Dr. A. Stanys, Dr. Normantas.

1991 m. Grybeliuose lankėsi istoriko dukra Aldona Šapokaitė-Šipelienė su šeima. 1993 m. Šapokos gimtinėje Grybeliuose atidengtas stogastulpis, sukurtas liaudies meistro P. Kaziūno. 1997 m. Utenos gimnazijai suteiktas Adolfo Šapokos vardas. Į vardo suteikimo gimnazijai iškilmes iš Kanados atvyko ir padėkos kalbą pasakė vaikaitė Liana Šipelis. 2001 m. istoriko gimtadienio proga gimnazijoje atidarytas Adolfo Šapokos atminimo kambarys. Jame sukaupta medžiaga naudojama ir edukacijai. 2003 m. Vilniaus pedagoginiame universitete atidaryta Adolfo Šapokos auditorija. 2004 m. Utenos raj. savivaldybė, VPU ir Adolfo Šapokos gimnazija pasirašė bendradarbiavimo sutartį. Joje numatytas edukacinis istoriko palikimo įamžinimo projektas – publikuotų ir nepublikuotų A. Šapokos raštų parengimas ir išleidimas. Sudaryta tiriamoji grupė (vadovė – VPU doc. dr. N. Asadauskienė). 2005 m. liepą N. Asadauskienė ir A. Šapokos gimnazijos mokytoja B. Kairienė dirbo Lietuvių muziejaus archyve Toronte, kur saugoma dalis istorinio A. Šapokos palikimo, susitiko su „Tėviškės žiburių" darbuotojais, filmavo vietas, kuriose gyveno ir dirbo A. Šapoka, susitiko su Kanados lietuviais, prisimenančiais A. Šapoką, ir su jo giminėmis. Jau rengiami istoriko rinktiniai raštai, kuriama kompaktinė plokštelė ir vaizdo juosta.

1996 m. Istorijos institute kukliai buvo pažymėtos A. Šapokos 90-osios gimimo metinės. 100 metų jubiliejų ruošiasi minėti Vilniaus ir Kauno universitetai, Toronto lietuvių bendruomenė. Uteniškiai pirmieji ėmėsi iniciatyvos. Bendradarbiaudami su Vilniaus pedagoginiu universitetu, jie sėkmingai įgyvendina pasiruošimo jubiliejui darbus. Utenos A. Šapokos gimnazija vasario 13–14 d. rengs konferenciją Lietuvos istorijos mokytojams „A. Šapoka Lietuvos visuomenės istorinėje edukacijoje". Vasario 15 d. vyks gimtadienio šventė. Apie ruošimąsi jubiliejui, jo metu vyksiančius renginius ir planuojamus vėliau atlikti darbus plačiai rašo B. Kairienė str. „Ruošiamasi jubiliejui" (Utenis. 2005, gruod. 6, p. 2).

Bibliografijoje nurodomi beveik visi publikuoti Lietuvoje darbai (išskyrus straipsnių atspaudus iš „Lietuviškosios enciklopedijos"), publikuotų išeivijoje – tik dalis. Surinkti periodinėje išeivijos spaudoje išbarstytas publikacijas – personalinės A. Šapokos bibliografijos sudarytojų uždavinys.

A. ŠAPOKOS DARBAI

Vytautas Didysis / parašė A. Šapoka...[et.al.]; red. P. Šležas. Kaunas: „Sakalo" b-vė, 1930. XXIV, 300 p., [1] portr. lap. – Aut.: A. Šapoka, Z. Ivinskis, V. Dėdinas, A. Kučinskas, S. Sužiedėlis, P. Šležas, M. Krasauskaitė. – Taip pat: 2-asis (fotogr.) leid. Vilnius: Vyr. enciklopedijų red., 1988.

Istoriškoji čekų literatūra ryšy su mūsų krašto istorija. Kaunas, 1932. 28 p. – Atsp. iš leid. „Praeitis", t. 2.

Jeronimas Pragiškis ir jo kelionė Lietuvon. Kaunas, 1933. 39, [1] p. – Atsp. iš leid. „Praeitis", t. 2.

Lietuva ir Lenkija Jogailos laikais. Kaunas, 1935. 108 p. – Atsp. iš rink. „Jogaila".

Senosios Lietuvos valstybės santvarkos bruožai. Kaunas, 1935. 16 p. – Atsp. iš žurn. „Židinys", 1935, nr. 1, 2.

Mokslo ieškančių senovės lietuvių keliai. Kaunas, 1935. 25 p. – Atsp. iš žurn. „Židinys", 1935, nr. 10, 11.

Atsakingieji Lietuvos politikos vadai reformų seimo metu. [Kaunas], 1936. 173 p. – Atsp. iš leid. „Senovė", t. 2.

Lietuva ir Lenkija po 1569 metų Liublino unijos: jų valstybinių santykių bruožai: disert. VDU humanit. m. fak. daktaro laipsniui įgyti. Kaunas: Švietimo m-jos knygų leid. komis., 1938. XX, 394, [1] p. – (Švietimo m-jos knygų leid. komis. leid.; nr. 494). – Bibliogr.: p. XIII- XX ir išnašose. – Vardų ir dalykų r-klė: p. 377-394.

Die Sondertagungen der litauischen Stände nach der Lubliner Union von 1569. Tartu: K. Matieseni trükikoda o.-ü., 1938. [8] p. – Vok.

Karalienės Jadvygos lietuvių kolegija Prahoje. Kaunas, 1939. 35 p., įsk. virš. – Santr. pranc. – Atsp. iš neišėjusio leid. „Praeitis", t. 3. – Taip pat: Praeitis. 1992, t. 3, p. 73-99. – Priedai, p. 90-99. – Santr. pranc. – Bibliogr. išnašose.

Przemyslo (Ottakaro) II žygiai į Prūsus. Kaunas, 1939. 35 p. – Santr. pranc. – Atsp. iš neišėjusio leid. „Praeitis", t. 3. – Taip pat: Praeitis. 1992, t. 3, p. 4-31. – Santr. pranc. – Bibliogr. išnašose.

Gegužės 3 d. konstitucija ir Lietuva. Kaunas: Lituanistikos inst. Lietuvos istorijos sk., 1940. 74 p. – Atsp. iš leid. „Lietuvos praeitis", t. 1, sąs. 1.

Bajoriškoji „demokratija". Kaunas, 1942. 72 p. – Atsp. iš leid. „Lietuvos praeitis", t. 1, sąs. 2.

Lietuvos kaimo ir dvaro santykiai XVIII a. antroje pusėje. [Kaunas], [1942]. 36 p. – Atsp. iš leid. „Lietuvos praeitis", t. 1, sąs. 2.

Lithuania through the ages / [transl. by O. Saulaitienė; draw. and maps by E. Krasauskas... et. al.]. Munich: T. J. Vizgirda, 1948. 62 p., [48] iliustr. lap.: iliustr., žml. – (Lithuania. Country and nation; vol. 1). – Taip pat: Los Angeles, 1955.

Vilnius Lietuvos gyvenime. Toronto: Aut. leid., 1954. 96 p.: iliustr. – Bibliogr. išnašose.

Vilnius in the life of Lithuania / transl. by E. J. Harrison]. Toronto: The Lithuanian Association of the Vilnius Region, 1962. 174 p., [1] žml. lap.: iliustr. – Bibliogr.: p. 168-174.

Senasis Vilnius: Vilniaus miesto istorijos bruožai iki XVII a. pabaigos. Brooklyn (N. Y.): Tėvai Pranciškonai, 1963. 322 p., [27] iliustr. ir portr. lap.: iliustr. – Bibliogr.: p. 306-318. – Asmenvardžių ir vietovardžių r-klės: p. 319-332.

1655 metų Kėdainių sutartis, arba Švedai Lietuvoje 1655-1656 metais / spaudai parengė ir įž. str., p. 3-8, parašė A. Tyla]. Vilnius: Mokslas, 1990. 194, [2] p. – (Lietuvos istoriografija). – Bibliogr.: p. 12-15.

A. ŠAPOKOS REDAGUOTI DARBAI

Jogaila / parašė J. Jakštas... [et. al.]; red. A. Šapoka. Kaunas: Švietimo m-jos knygų leid. komis., 1935. 333 p. – Aut.: J. Jakštas, Z. Ivinskis, S. Sužiedėlis, A. Šapoka, P. Šležas. – Bibliogr. išnašose. – Taip pat: Fotogr. leid. Kaunas: Delta, 1991.

Lietuvos istorija / red. A. Šapoka. Kaunas: Švietimo m-jos knygų leidimo komisija, 1936. XVI, 683 p., [10] iliustr. lap., [3] žml. lap.: iliustr. – (Švietimo m-jos knygų leid. komis. leid.; nr. 479). – Taip pat: 3-ioji laida. Württemberg: Patria, 1950. – (L-klos „Patria" leid.; nr. 52); 4-oji laida Lietuvai. Chicago: Akad. skautų sąjūdžio Vydūno fondas, 1981; Fotogr. leid. [Vilnius: Komunal. ūkio projektavimo inst.], b.m. (sp. 1988); Fotogr. leid. Vilnius: Mokslas, 1989. – (Lietuvos istoriografija); Fotogr. leid. / [baig. str. „Šapokos istorijos apžvalga", p. 687-694, J. Jurginio]. Vilnius: Mokslas, 1989. 693, [1] p., [2] atsk. žml. lap.: iliustr. – (Lietuvos istoriografija); Fotogr. leid. Vilnius: Mokslas, 1990. – (Lietuvos istoriografija); Kultūros barai. 1988, nr. 8 – 1990, nr. 2.

Lietuva: kraštas ir tauta / red. A. Stanys. Augsburg, 1946. 62, [1] p.: iliustr., žml.

Lithuania: country and nation / [ed. by A. Stanys]. Augsburg: Community of the Lithuanian DPs, 1946. 62, [1] p.: iliustr., žml.

ISTORIJOS STUDIJOS IR STRAIPSNIAI PERIODIKOJE IR RINKINIUOSE

Lietuva iki Vytauto; Vytauto vieta mūsų istorijoj // Vytautas Didysis, 1350-1430 / red. P. Šležas. Kaunas. 1930, p. XV-XXIV; 267-293.

Ginčas dėl Radvilaitės rankos // Naujoji Romuva. 1931, nr. 6, p. 140-141.

Bajorų konfederacijos // Naujoji Romuva. 1931, nr. 9, p. 207-209.

Čekų poetas [J. Zeyer] **apie Lietuvą.** – Portr. // Naujoji Romuva. 1931, nr. 17, p. 402-403.

Sicinskis (Čičinskas) // Šviesos keliai. 1931, nr. 9, p. 592-604.

Lietuvių-lenkų santykiai po Vytauto iki 1569 metų // Naujoji Romuva. 1931, nr. 38, p. 908-911.

700 metų kaip vokiečiai įžengė Prūsijon // Naujoji Romuva. 1931, nr. 43, p. 1022-1023.

Vokiečių riterių ordinas iki atsikraustymo į Prūsus. – Bibliogr. str. gale ir išnašose // Židinys. 1931, nr. 11, p. 336-349; nr. 12, p. 453-465.

Ar lietuviška buvo senoji Lietuvos valstybė? // Šviesos keliai. 1932, nr. 4, p. 202-206.

Raskim lietuvius Lietuvos istorijoj. – Iliustr. // Naujoji Romuva. 1932, nr. 21, p. 481-482.

Pirmasis bandymas pataisyti 1569 m. uniją // Naujoji Romuva. 1932, nr. 24, p. 556-557.

Ar didieji Lietuvos kunigaikščiai gaudavo sostą paveldėdami, ar buvo renkami? // Vairas. 1933, nr. 7/8, p. 377-381.

Leonas Sapiega kaip Lietuvos politikas (1557-1633). – Bibliogr. str. gale ir išnašose // Židinys. 1933, nr. 10, p. 275-284.

Kuria kalba buvo kalbama ir rašoma senovės Lietuvoje // Šviesos keliai. 1934, nr. 2, p. 76-81.

Iš kur atsirado Lietuvoje rusų? // Šviesos keliai. 1934, nr. 7, p. 427-430.

Kodėl istorijos vadovėliai nebemini kai kurių Lietuvos kunigaikščių vardų? // Šviesos keliai. 1934, nr. 12, p. 728-731.

Senosios Lietuvos lenkėjimo veiksniai // Naujoji Romuva. 1935, nr. 2, p. 27-28.

Baudžiava XVI amž. baigiantis ir Paulovo valstiečių „respublika" // Šviesos keliai. 1935, nr. 2, p. 96-101.

Valstybiniai lietuvių gabumai istorijos perspektyvoje. – Bibliogr. išnašose // Naujoji Romuva. 1935, nr. 12/13, p. 293-297; Korys. 1982, nr. 10, p. 421-429.

Kultūriniai lietuvių lenkų santykiai Jogailos laikais // Literatūros naujienos. 1935, bal. 15 (nr. 8), p. 2.

Lietuvos vidaus karai XVII-XVIII amž. // Šviesos keliai. 1935, nr. 6, p. 339-351.

Kur senovėje lietuviai mokslo ieškojo? – Bibliogr. išnašose // Židinys. 1935, nr. 10, p. 316-327; nr. 11, p. 417-430. – Taip pat: Biržiška V. Lietuvos studentai užsienio universitetuose XIV-XVIII amžiais. Chicago, 1987, p. 9-35.

Valstybiniai Lietuvos Lenkijos santykiai Jogailos laiškais; Kultūriniai lietuvių lenkų santykiai Jogailos laikais // Jogaila / red. A. Šapoka. Kaunas, 1935, p. 185-290.

Pilėnų gynimas 1336 m. vasario 24-25 d. // Lietuvos aidas. 1936, vas. 26, 27, 29 (nr. 93-94, 98).

Senovės Lietuvių Lenkų Respublikos kariuomenė // Šviesos keliai. 1936, nr. 7, p. 423-431.

Kautynės ties Šiauliais 1236 m. // Šviesos keliai. 1936, nr. 12, p. 710-729.

Aisčių kilmių bei jų tarpusavio santykių aiškinimas mokykloje // Tautos mokykla. 1937, nr. 1, p. 7-10.

Žemaičių krikšto prasmė // Naujoji Romuva. 1937, nr. 31/32, p. 585-587.

Vytauto karūnacijos byla 1429-1430 m. – Iliustr. // Lietuvos aidas. 1937, rugs. 7 (nr. 406), p. 2-3.

Savaranki Lietuvos politika po Liublino unijos. – Bibliogr. išnašose // Židinys. 1937, nr. 8/9, p. 152-162.

Gardinas. – Iliustr. // Lietuvos aidas. 1937, spal. 9 (nr. 460), p. 8.

1588 metų Lietuvos Statutas: (350 m. sukakčiai paminėti). – Bibliogr. str. gale // Židinys. 1938, nr. 1, p. 59-71.

Visuotinės bajorų lygybės dėsnis Lietuvos-Lenkijos valstybėje // Mokslo dienos. 1938, nr. 9, p. 444-450.

Lenkai Lietuvoje // Mokslo dienos. 1938, nr. 11, p. 586-589; nr. 12, p. 648-650.

Die Geschichte Litauens: Zweiter Teil. – Vok. // Litauens Werden und Schaffen / red. S. Vykintas. Kaunas, 1938, p. 97-125.

Jonušas Radvila ir Švedija // Židinys. 1939, nr. 8/9, p. 214-229.

Senasis Vilnius. – Bibliogr. išnašose // Židinys. 1939, nr. 10, p. 324-341.

Vilnius-politinis Lietuvos centras. – Iliustr. // Naujoji Romuva. 1939, nr. 42/43, p. 745-749.

Del prof. Wl. Konopczyńskio paskelbtųjų 1655 m. Kėdainių sutarties dokumentų: [str. „Unja czy kaidany?, išsp. „Myśl Narodowa", nr. 30, 31, ir „Akta ugody Kiejdańskiej 1655 roku", išsp. „Ateneum Wileńskie, t. 10]. – Bibliogr. išnašose // Lietuvos praeitis. 1940, t. 1, sąs. 1, p. 303-313.

Trys dokumentai iš XVI a. pabaigos bylos dėl Vilniaus vyskupo paskyrimo // Lietuvos praeitis. 1941, t. 1, sąs. 2, p. 697-702.

Seniausios Lietuvos sostinės klausimas / A. Š. // Žiburiai. 1945, lapkr. 2, 9.

Vilniaus įkūrimo bei pradžios klausimas / A. Š. // Žiburiai. 1945, lapkr. 24; gruod. 1.

Lietuva vokiečių okupacijos metu / A. Grybas // Žiburiai. 1946, saus. 12, p. 3.

Valstybingumo idėja lietuvių tautoje / Dr. A. Stanys // Žiburiai. 1946, vas. 16, p. 3-4.

Tautos šventės prasmė / A. Grybas // Žiburiai. 1946, rugs. 7, p. 3.

Lietuvių tautinės sąmonės kelias / Dr. A. Stanys // Nemuno banga. 1946, nr. 7, p 8-9, 28.

Mūsų santykių su lenkais klausimu / Dr. A. Stanys // Tremtinių Romuva. 1946-1947, nr. 1, p. 28-41.

Prūsų lietuviai vokiečių valdžioje / Dr. A. Stanys // Žiburiai. 1947, saus. 18, p. 6.

Tautos nebūna išžudomos / A. Š. // Žiburiai. 1997, vas. 15, p. 5.

Mūsų praeities vertinimo klausimu: [apie senąją Lietuvos istoriografiją] / A. Stanys // Aidai. 1947, nr. 6, p. 246-248.

Vertos paminėti sukaktys / A. Grybas // Žiburiai. 1947, liep. 19, p. 3.

Lietuva ir Latvija amžių kely / A. Stanys // Žiburiai. 1947, lapkr. 15, p. 2.

Tautų apsisprendimo teisė ir nepriklausomybė / Dr. A. Grybas // Žiburiai. 1948, vas. 14.

Lenkų tautinės vienybės šventė / Dr. A. Stanys // Žiburiai. 1948, geg. 1.

Vytis ir mūsoji heraldika. – Iliustr. // Žiburiai. 1948, birž. 5, 12 (nr. 22-23).

Klaipėdos krašto įsijungimas į Lietuvos Respubliką. – Iliustr. // Aidai. 1948, nr. 18, p. 383-384.

Lietuvos ir Lenkijos santykiai lenkų akimis: [dėl V. Vielhorskio kn. „Polska a Litwa – stosunki wzajemne w biegu dziejów" (Londonas, 1947) koncepcijos] // Aidai. 1948, nr. 21, p. 499-504.

Ką istorija kalba apie Lietuvos diduomenės šeimas / Dr. A. Stanys // Žiburiai. 1949, geg. 21, p. 3-4.

1949 metų istorinės sukaktys // Aidai. 1950, nr. 1, p. 38-41.

Lietuvos valstybės įkūrimas ir Mindaugas // Ateitis. 1951, nr. 3, p. 102-103, 110; Voruta. 1995, liep. 1-31 (nr. 25/27), p. 1, 7.

Universitetai ir jų kilmė. – Iliustr. // Ateitis. 1952, nr. 8, p. 175-177.

Lietuviai senųjų laikų universitetuose. – Iliustr. // Ateitis. 1952, nr. 9, p. 201-203.

Balio Sruogos Kazimieras Sapiega // Tėviškės žiburiai. 1952, spal. 2.

Mūsų Vilnius // Tėviškės žiburiai. 1952, spal. 9.

Dar dėl Kazimiero Sapiegos // Tėviškės žiburiai. 1953, vas. 5.

Lenkai mini Vilniaus universitetą // Tėviškės žiburiai. 1953, bal. 9.

Kiek gi Lietuvai metų? // Tėviškės žiburiai. 1953, geg. 14.

Lithuania and Poland through the Ages. – Angl. // Lituanus. 1955, nr. 5, p. 3-6.

Prieš tris šimtus metų: [apie Kėdainių sutartį] // Tėviškės žiburiai. 1955, gruod. 8.

Vilnius Zigmanto Augusto laikais: (ištr. iš „Aidų" premiją gavusios kn. „Senasis Vilnius"). – Iliustr. // Aidai. 1957, nr. 8, p. 353-358.

Šv. Kazimiero palaikų saugojimas. – Iliustr. – Bibliogr.: 11 pavad. // Aidai. 1958, nr. 3, p. 140-144.

Vilniaus miestiečių savivaldos organizacija ir miesto vidaus santykiai. – Iliustr. // Aidai. 1959, nr. 1, p. 30-34; nr. 2, p. 64-68. – Taip pat: Iš Lietuvos teisės ir valstybės istorijos. Vilnius, 2001, p. 124-135.

Didžiosios XVI amžiaus statybos Vilniuje // Aidai. 1960, nr. 4, p. 137-146.

A. a. Konstantinas Jablonskis [1892 08 23-1960 07 29] // Tėviškės žiburiai. 1960, rugpj. 18, p. 3.

Ne Kačerga, bet Vingrys / Š. // Tėviškės žiburiai. 1960, gruod. 1, p. 7.

Žalgiris, 1410-1960. – Žml. // Septintosios Kanados lietuvių dienos Toronte metraštis. Toronto, 1960, p. 27-40.

Seniausiosios Lietuvos sostinės klausimas: (iš. studijos „Senasis Vilnius"). – Bibliogr. išnašose // Aidai. 1961, nr. 9, p 401-407.

Šv. Kazimiero palaikai ir jų saugojimas // Tėviškės žiburiai. 1971, kovo 4.

Rugsėjo 8-oji ir Vytautas / [publ. ir koment. R. Griniūtės]. – Iliustr. // Švyturys. 1989, nr. 19, p. 24-27.

D. L. K. Vytauto titulas: du dr. A. Šapokos laiškai [B. Pūkelevičiūtei 1960 m. / su B. Pūkelevičiūtės ir red. prier.]. – Iliustr. // Naujasis dienovidis. 1993, lapkr. 19, p. 5.

RECENZIJOS

[**Beblavý J. Lietuvių-čekų santykiai Vytauto Didžiojo laikais.** Kaunas, 1930] // Židinys. 1931, nr. 5, p. 555-560.

„Tai jauno ir mokslo darbą pradedančio...": [Z. Ivinskio disert.

„Geschichte des Bauernstandes in Litauen...", Berlynas, 1933] // Židinys. 1933, nr. 10, p. 342-347.

[Jakovkin I. I. Zakonodatelnyje akty Velikogo kniažestva litovskego XV-XVI v.v. Leningrad, 1936] / A. Š. // Židinys. 1937, nr. 5/6, p. 664-666.

[**Perfecki E. Historia Polonica Jana Dlugosza a ruské letopisectvo** (išsp. „Prâca Slovanského Ustavu v Praze", 1932, t. 7) // Lietuvos praeitis. 1940, t. 1, sąs. 1, p. 317-319.

[**Macůrek J. Česke povstani r. 1618-1620 a Polsko.** Brno, 1937] // Lietuvos praeitis. 1940, t. 1, sąs. 1, p. 333-334.

[**Dokumente zum Abwehrkampf der deutschen evangelischen Pfarrerschaft gegen Verfolgung und Bedrückung 1933-1945.** Nürnberg, 1946] / A. Grybas // Nemuno banga. 1946, nr. 7, p. 30-31.

[**Aleksaitė-Gimbutienė M. Die Bestattung in Litauen in der vorgeschichtlichen Zeit.** Tübingen, 1946] / A. Š. // Nemuno banga. 1946, nr. 7, p. 31-32.

[Kviklys B. Lietuvių kova su naciais 1941-1944. Memmingen, 1946] / A. St. // Nemuno banga. 1946, nr. 7, p. 32.

Dvi knygos apie Vilniaus universitetą: [M. Biržiškos „Senasis Vilniaus universitetas" (London, 1955) ir „Vilniaus universitetas" (Vilnius, 1956)] // Aidai. 1957, nr. 6, p. 278-279.

[Istorinis Lietuvos albumas. Chicago, 1959] // Aidai. 1960, nr. 2, p. 90-92.

[**Kareckas J. Senovės lietuvių pinigai** / Jonas K. Karys. Bridgeport, 1959] / A. Š. // Tėviškės žiburiai. 1960, bal. 28, p. 6-7.

STRAIPSNIAI KULTŪROS KLAUSIMAIS, PUBLICISTIKA

Šimtabokštėje Prahoje. – Iliustr. // Naujoji Romuva. 1931, nr. 13, p. 310-312.

Lietuviškasis kryžius. – Iliustr. / A. Š. // Žiburiai. 1945, spal. 26, p. 3.

Tremtinių bendruomenei įsikūrus / Dr. A. Stanys // Žiburiai. 1946, kovo 16, p. 1.

Vargo kely: [apie tremtį] / A. Š. // Žiburiai. 1946, birž. 22, p. 1.

A. a. Jokūbas Stikliorius: [Klaipėdos krašto kultūros veikėjas, 1871 07 25-1942 02 19] / Dr. Normantas // Žiburiai. 1947, liep. 5, p. 5.

Vydūną aplankius / Dr. Normantas // Žiburiai. 1947, liep. 12, p. 4.

A. a. Kristupas Lekšas: (liaudies poetas ir visuomenininkas) [1872 08 31-1941 03 30] / Dr. Normantas. – Portr. // Žiburiai. 1947, rugpj. 30, p. 4-5.

A. a. profesoriaus dr. Viliaus Gaigalaičio atminimui [1870 09 27-1945 11 30] / Dr. Normantas // Žiburiai. 1947, spal. 11, p. 4-5.

LTB atstovų suvažiavimui praėjus [Kaselio-Matenbergo stovykloje] / A. Š.; **LTB atstovų suvažiavimas** / A. Grybas // Žiburiai. 1947, spal. 18, p. 1, 9.

Patriarcho Martyno Jankaus kapą aplankius: [Flensburgas, Vokietija] / Dr. Normantas // Žiburiai. 1947, lapkr. 29, p. 5.

Tautinės kultūros puoselėjimo klausimu / A. Stanys // Žiburiai. 1948, vas. 21.

Naujų kultūrinių židinių klausimu: [Kanada] / A. Stanys // Žiburiai. 1948, gruod. 18.

[Sveikinimas]; Savu lietuvišku keliu: (pastabos tautinės gyvybės išlaikymo klausimu). – Iliustr. // Ketvirtosios Kanados lietuvių dienos... metraštis. Windsor, 1956, p. 14-15, 21-28.

Iš a.a. dr. A. Šapokos minčių: [iš „Tėviškės žiburių", 1959, birž. 25; liep. 2, 25; gruod. 10). – Portr. // Tėviškės žiburiai. 1961, geg. 4, p. 1.

Žodžiai ir gyvenimas: [vedamasis: iš „Tėviškės žiburių", 1960, kovo 17: 1-ųjų mirties metinių proga]. – Portr. // Tėviškės žiburiai. 1962, kovo 8, p. 1.

Plačiame bare: taip rašė dr. Adolfas Šapoka, „Tėviškės žiburių" redaktorius, prieš 40 metų pirmojo numerio vedamajame. – Portr. // Tėviškės žiburiai. 1989, gruod. 19, p. 3.

[Ištraukos straipsnių, parašytų „Tėviškės žiburių" sukaktis minint, 1949 ir 1954 m.] // „Tėviškės žiburių" 50 metų metraštis, 1949-1999. Mississauga, 2000, p. 11, 13, 17.

APIE A. ŠAPOKĄ

Atviras konkursas istoriko Adolfo Šapokos gimtinės vietai įamžinti: bukletas / paruošė R. Bernotas, V. Kupriūnas; Lietuvos Respublikos dailininkų s-ga ir kt. Utena: Utenos raj. kultūros ir švietimo sk., 1990. 1 lakstinys (6 p.); **Kairienė B.** Istoriko Adolfo Šapokos gyvenimas ir veikla. Utena: J. Raškevičiūtės įm. „Kintava", 2002. 145, [1] p.: iliustr., faks. – Bibliogr.: p. 142-145; **Šapoka A.** Studijos Prahoje / A. Š. // Židinys. 1932, nr. 7, p. 73-75; **Adolfas Šapoka.** – Portr. // Indraja. 1990, saus.-vas. (nr. 1), p. 1; **Adolfo Šapokos** atminimo kambarys: [Utena] // Aukštaitijos privatūs, žinybiniai ir visuomeniniai muziejai. Vilnius, 2004, p. 63-64; **Akademija** a.a. dr. A. Šapokai prisiminti / R. // Tėviškės žiburiai. 1961, geg. 11, p. 1, 8; **Akstinas D. P.** Tiesos alkis: Adolfas Šapoka ir Albertas Vijūkas – Kojelavičius: [apie jų darbų išleidimą sovietmečiu] // Inis L. Gyvenimas – kaip paukščio skrydis: pokalbiai apie kūrybą, istoriją ir laiką. Kaunas, 2004, p. 27-29; **Alšėnas P.** Vienuolika metų su dr. A. Šapoka: [atsiminimai] // Aidai. 1961, nr. 6, p. 278-280; **Andriekus L.** „Aidų" premijos ir koncertas: [1956 m. laureatai – dr. J. Grinius, dr. A. Šapoka] / L. A. – Iliustr., portr. // Aidai. 1957, nr. 5, p. 235-239; **Araminaitė A.** Istorijos pamokos: [apie A. Šapokos gimn. moksleivių lankymąsi A. Šapokos gimtajame Grybelių k.] // Utenis. 2005, lapkr. 8, p. 3; **Artėja** įžymaus istoriko 100-osios gimimo metinės // Utenos apskrities žinios. 2005, saus. 29, p. 2; **Asadauskienė N. N.** Adolfo Šapokos istorinio palikimo įamžinimo perspektyvos. – Iliustr. // Mokslas ir gyvenimas. 2005, nr. 10, p. 38-39; **Astašaitis A.** Sesuo atėjo nelaukta...: [A. Šapokai išėjus] / Al. Gimantas // Tėviškės žiburiai. 1961, kovo 23, p. 3; **Avižonis K.** Rinktiniai raštai. Vilnius, 1994, t. 4, p. 75, 121, 179, 182, 258, 271, 292, 317, 318 ir kt.; **Bačkis S. A.** Jam labiausiai rūpėjo veiksnių vienybė ir darbas: žiupsnelis atsiminimų – minčių mūsų didžiojo istoriko A. Šapokos mirties metinių proga // Tėviškės žiburiai. 1962, kovo 8, p. 3; **Balūnas V.** Panevėžio Juozo Balčikonio gimnazija (1727-1995). Panevėžys, 1995, p. 118, 170, 177, 204, 371, 390, 404, 405; **Baltų** religijos ir mitologijos šaltiniai. Vilnius, 1996, t. 1, p. 28, 55, 58 ir kt.; **Baniulytė-Kandelienė D.** Šis tas apie A. Šapokos „Lietuvos istoriją" D. Baniulytės-Kandelienės istorijoje: [buv. tremtinės pasakojimas] / užrašė A. Vijeikytė. – Portr. // Apžvalga. 1997, kovo 28-bal. 10 (nr. 12), p. 11; **Dirkis P.** A. a. ats. j. ltn. dr. Adolfas Šapoka // Karys. 1961, nr. 4, p. 128; **Dr. Adolfas** Šapoka: [trump. biogr. duomenys] // Ateitis. 1952, nr. 8, p. 175; **Encyclopedia** Lituanica. Boston, 1976, vol. 5, p. 60-62: portr. – Angl.; **Gaida P.** Atsisveikinant su a. a. dr. Adolfu Šapoka / Pr. G. – Portr. // Tėviškės žiburiai. 1961, kovo 16, p. 1; **Gaida P.** Šulo netekus: [mirus „Tėviškės žiburių" red. A. Šapokai] – Pr. G. // Tėviškės žiburiai. 1961, kovo 23, p. 1; **Griniūtė R.** Išrauti medžiai miršta: „Lietuvos istorijos" autoriaus ir redaktoriaus, žinomo nepriklausomos Lietuvos istoriko A. Šapokos gyvenimo puslapiai: [su red. prier.]. – Portr. // Švyturys. 1990, nr. 19, p. 10-12; nr. 20, p. 16-17; **Griniūtė R.** Pagerbtas iškilus mūsų istorikas. – Iliustr. // Lietuvos aidas. 1993, rugpj. 17, p. 3; **Gustaitis**

Alg. Tobago salos paslaptis. Klaipėda, 1995, p. 36, 49, 102, 165; **Gutauskas J.** Prof. dr. A. Šapoka – visuomenininkas // Tėviškės žiburiai. 1961, geg. 4, p. 5; **Įamžinant** A. Šapokos atminimą: [skelbiamas paminklo projekto konkursas] / Naujosodžio kolūkio v-ba; Lietuvos kraštotyros d-jos Utenos sk. // Utenis. 1989, bal. 15; **Iš užuojautos** laiškų: [ryšium su A. Šapokos mirtimi]. – Aut.: S. Bačkis, P. Gaida, B. Babrauskas ir kt. // Tėviškės žiburiai. 1961, vas. 23, p. 2, 7; **Iškilaus** istoriko gimimo sukaktis. – Iliustr. // Lietuvos aidas. 1996, vas. 8, p. 3; **Iškilaus** istoriko sukaktis: 2006 m. švęsime istoriko dr. A. Šapokos 100-ąsias gimimo metines. – Iliustr., portr. // Tėviškės žiburiai. 2005, liep. 19, p. 1; **Iškilmės** Adolfo Šapokos gimtinėje: [stogastulpio atidengimas]. – Iliustr. // Utenis. 1993, rugpj. 18; **Ivinskis Z.** Adolfas Šapoka: 1906. II. 13-1961. III. 9 // Lituanistikos darbai. 1966, t. 1, p. 112-118; **Ivinskis Z.** Adolfo Šapokos darbai Lietuvos istorijos srityje: (vainiko vietoje jo kapui svetimoje žemėje). – Portr. / / Aidai. 1961, nr. 6, p. 233-244; **Ivinskis Z.** Dr. Adolfo Šapokos palikimas Lietuvos istorijos srityje: mūsų įžymiojo istoriko atminimui // Tėviškės žiburiai. 1961, geg. 4, p. 3; **Ivinskis Z.** Lietuvos istorija: iki Vytauto Didžiojo mirties. – Fotogr. leid. Vilnius, 1991, p. 25, 41, 63, 64, 67 ir kt.; **Ivinskis Z.** Rinktiniai raštai. Roma, 1987, t. 4, p. 83, 100, 105, 116, 137, 296, 320, 337, 649, 650, 651 ir kt.; **Jakštas J.** A. a. kolegą A. Šapoką menant. – Portr. // Draugas. 1961, kovo 25, priedas „Mokslas, menas, literatūra"; **Jankus G.** Objektyvus valstybinės sąmonės tyrėjas. – Iliustr. // Diena. 1996, vas. 10, p. 14; **Janulaitis A.** [Laiškas A. Šapokai] // **Janulaitis A.** Praeitis ir jos tyrimo rūpesčiai. Vilnius, 1989, p. 377-378; **Jo vieta** – Vilniaus kapinėse: [A. Šapokos laidotuvės] / K. – Iliustr. // Tėviškės žiburiai. 1961, kovo 16, p. 1; **Jonynas I.** Laiškai Adolfui Šapokai [1931-1932 m.] // Jonynas I. Istorijos baruose. Vilnius, 1984, p. 251-260; **Jonuškienė R.** Adolfo Šapokos gimnazijoje atidengtas garsiojo istoriko atminimo kambarys: [Utena]. – Iliustr. // Utenis. 2001, kovo 1, p. 1; **Juodzevičius B.** Istoriko atminimui: [koplytstulpis jo gimtinės vietoje, Grybelių k.] // Utenis. 1993, rugpj. 14; **Kairienė B.** Apie įžymųjį istoriką – gimnazijos mokytoja: pagerbiant Utenos kraštietį A. Šapoką išleista knyga: [pokalbis su kn. „Istoriko Adolfo Šapokos gyvenimas ir veikla" aut. / kalbėjosi] R. Jonuškienė. – Iliustr. // XXI amžius. 2003, rugs. 17, p. 3; **Kairienė B.** Istoriko Šapokos šimtasis gimtadienis: [renginiai Utenos Adolfo Šapokos gimn.]. – Iliustr. // Tėviškės žiburiai. 2005, lapkr. 15; **Kairienė B.** Rinkdama medžiagą knygai, mokytoja įsimylėjo istoriką Adolfą Šapoką: istorijos mokyt. B. Kairienė pasakoja, kaip gimė kn. „Istoriko Adolfo Šapokos gyvenimas ir veikla" / [užrašė] R. Jonuškienė // Utenis. 2003, kovo 27, p. 4-5; **Kairienė B.** Ruošiamasi jubiliejui // Utenis. 2005, gruod. 6, p. 2; **Kardelis J.** Dr. Adolfas Šapoka prisiminimų šviesoje. – Portr. // Tėviškės žiburiai. 1962, kovo 8, p. 3; **Kareckas J.** Senovės lietuvių pinigai / Jonas K. Karys. Bridgeport, 1959, p. 39, 34, 131, 177, 195, 233; **Katinas R.** Istorikas sugrįžo į gimtinę: [A. Šapokos atminimo kambarys Utenos A. Šapokos gimn.]. – Iliustr. // Utenos apskrities žinios. 2001, bal. 4, p. 1, 4; **Katinas R.** Kelionė likimo laiptais: [pagal V. Motiejūnienės prisiminimus apie A. Šapoką ir jo tėvą Juozą Šapoką]. – Iliustr. // Utenos apskrities žinios. 1998, bal. 11; **Kedys J. P.** Lietuvis iš Australijos per metus parašė A. Šapokos istorijos tęsinį: [pokalbis su kn. „Terorizuojama ir naikinama Lietuva 1938-1991" aut. / užrašė] V. Kirkutis. – Iliustr. // Šiaulių kraštas. 1994, rugs. 1, p. 9; **Kiaupa Z.** Adolfo Šapokos apsilankymo Prahoje 1930 m. rezultatai // Pasaulis. 1995, nr. 2, p. 9-10; **Klimas P.** P. Klimo laiškas A. Šapokai ir jo tekstas „Nepriklausomoji Lietuva" [1940 m.] / su A. Eidinto prier.]. – Faks. // Kultūros barai. 1989, nr. 9, p. 58-60; **Klimavičius P.** Neįminta XX amžiaus Lietuvos istorijos mįslė: Vasario 16-osios Akto pėdsakais. Vilnius, 2003, p. 13, 93, 94, 120, 121, 124, 141-147, 169, 173; **Kniūraitė V.** Istorikas istorikams: [pokalbis su VPU Istorijos fak. dekane, dalyvavusia Utenos A. Šapokos gimn. ist. A. Šapokos gimtadienio minėjime / kalbėjosi] O. Vasiliauskaitė // Utenis. 2003, vas. 25, p. 5; **Kniūraitė V.** Prasmingas bendradarbiavimas: [VPU ir Utenos A. Šapokos gimn.]. – Iliustr. // Utenis. 2005, rugs. 1, p. 7; **Laucius A.** A. Šapokos tėviškėje: [pokalbis apie A. Šapoką] / užrašė V. Čipkutė // Indraja. 1990, saus.-vas. (nr. 1), p. 3; **Laurinčiukienė L.** Apie Adolfą Šapoką, elektroninę kuprinę ir modernias istorijos pamokas: [moksl.-prakt. konf. „Moderniųjų technologijų taikymas istorijos edukacijoje", Vilnius] // Švietimo naujienos. 2003, nr. 9, p. 8-9; **Lietuviškoji** tarybinė enciklopedija. Vilnius, 1983, t. 10, p. 534-535; **Lietuvių** enciklopedija. Boston, 1963, t. 29, p. 345-347: portr.; 1969, t. 36, p. 497; 1985, t. 37, p 567-568; **Lietuvos** istorikų portretai: (trumpas istorikų veiklos aprašymas). Vilnius, 1989, p. 9; **Lietuvos** naikinimas ir tautos kova (1940-1998). Vilnius, 1999, p. 456, 520, 543, 570-571, 669; **Maksimaitienė O.** Lietuvos istorinės geografijos ir kartografijos bruožai. Vilnius, 1991, p. 6, 12, 25, 42, 50, 61, 68, 78, 84, 86, 91, 112, 136; **Matulionis J.** A. a. dr. Šapoką amžinybėn palydint: iš J. Matulionio kalbos, pasakytos kapinėse kovo 13 d. // Tėviškės žiburiai. 1961, kovo 16, p. 3; **Mažoji** lietuviškoji tarybinė enciklopedija. Vilnius, 1971, t. 3, p. 366; **Medelis R.** Istorijos lapus pavarčius: prie dr. A. Šapokos kapo // Tėviškės žiburiai. 1961, geg. 4, p. 5; **Mikulėnaitė-Jonuškienė R.** Dvi uteniškės mokytojos Toronte palaistė rožę, augančią ant istoriko Adolfo Šapokos kapo: [apie A. Šapokos gimn. mokyt. J. Baltuškienės ir B. Kairienės tyrinėjimus LB muziejuje–archyve]. – Iliustr. // Utenis. 2005, liep. 12, p. 1-2; **Mikulėnaitė-Jonuškienė R.** Vertingą medžiagą panaudos per istorijos pamokas: [Utenos A. Šapokos gimn. mokytojų] kelionė į Torontą – atmintys ir rožės laistymas ant istoriko Adolfo Šapokos kapo. – Nuotr. // XXI amžius. 2005, liep. 20, priedas „XXI amžiaus horizontai", p. 4-5; **Mockūnas L.** Dar dėl tos kazimierinės: [atsiliepimas į „Tėviškės žinių" str. „Kongresiniai atgarsiai", išsp. 1985, nr. 12] // Akiračiai. 1985, nr. 4, p. 1; **Mockūnas L.** Ko Šapoka ir Ivinskis nežinojo: [atsiliepimas į P. Rabikausko str. „Apie mitus ir jų skleidimą", išsp. „Tėviškės žiburiuose", 1985, rugpj. 20] // Akiračiai. 1985, nr. 10, p. 4-5; **Mockutė P.** Įamžintas įžymiojo istoriko atminimas: [95-ųjų gimimo metinių minėjimas ir muziejaus atidarymas Utenos A. Šapokos gimn.]. – Iliustr. // XXI amžius. 2001, kovo 7, p. 4; **Morkūnienė V.** Vienu tiesos žodžiu daugiau: [apie 1986 m. šiauliečio P. Šinkūno ranka persirašytą A. Šapokos red. „Lietuvos istoriją"] / G. Baranausko nuotr. – Iliustr. // Šiaulių kraštas. 2004, vas. 6, p. 9; **Paplauskas-Ramūnas A.** Transatlantiniai Nemuno šalies švyturiai: [A. Šapokos netekus] // Paplauskas-Ramūnas A. Iš sutemų į aušrą. Toronto, 1967, p. 213-215; **Prascieniūtė S.** Utenos miesto gimnazijai suteiktas žymaus Lietuvos istoriko vardas. – Iliustr. // Utenos apskrities žinios. 1997, spal. 11, p. 1; **Radzevičius A.** Senosios lietuvių literatūros ir kultūros akiračiai. Kaunas, 1997, p. 31, 33, 35, 37-39, 57, 60, 72-73, 97, 113, 146, 157; **Rabikauskas P.** Apie mitus ir jų skleidimą: priekaištai kazimierinei Lietuvai ir šv. Kazimierui kaip laisvės simboliui // Tėviškės žiburiai. 1985, rugpj. 20, p. 3, 5; **Ragauskas A.** Adolfo Šapokos darbai apie Vilniaus miesto istoriją. – Santr. angl. – Bibliogr. išnašose // Mūsų praeitis. 1998, [t] 5, p. 125-140; **Ragauskas A.** Adolfo Šapokos 90-ųjų gimimo metinių minėjimas [Lietuvos istorijos institu-

te] // Mūsų praeitis. 1998, [t.] 5, p. 198-199; **Ragauskas A.** Nuo hipotezės iki mito?: A. Šapokos pažiūros apie Lietuvos valstybės pradžią. – Santr. angl. – Bibliogr. išnašose // Lituanistika. 1998, nr. 2, p. 59-65; **Ragauskas A.** „Senolių amžiais gyventas kraštas": [90-osioms gimimo metinėms]. – Portr. // Diena. 1996, kovo 1, p. 12; **Rutkauskienė R.** Istoriko Adolfo Šapokos 92-osioms gimimo metinėms: [konf. „Istorinis Adolfo Šapokos palikimas", Utena] // Lietuvos aidas. 1998, vas. 17, p. 14; **Rutkauskienė R.** Utenos gimnazijai suteiktas istoriko Adolfo Šapokos vardas. – Iliustr. // Lietuvos aidas. 1997, liep. 25, p. 1, 4; **Senn A. E.** Lietuvos valstybės atkūrimas 1918-1920. Vilnius, 1992, p. 15-16, 19-20, 41, 56, 65, 113, 154, 182; **Stakauskas J.** Istorikai – Naujosios Romuvos bendradarbiai. – Portr. // Naujoji Romuva. 1936, nr. 40, p. 778; **Stundžia M.** „Aš labai laiminga, kad mano senelis taip pagerbtas", – sakė Adolfo Šapokos vaikaitė [L. Šipelis: apie A. Šapokos vardo suteikimą Utenos gimn.]. – Iliustr. // Utenis. 1997, spal. 9, p. 2; **Stundžia M.** Neilgas kelias iš Toronto į... Grybelius, arba istoriko Adolfo Šapokos dukra [A. Šapokaitė-Šipelienė] aplankė tėvo gimtąjį sodžių. – Iliustr. // Utenis. 1991, liep. 30; „**Sukanka** 90 metų, kai gimė...": [biobibliogr.] / parengė P. Dabulevičienė // Tarp knygų. 1995, nr. 12, p. 41-43; **Sungailienė A.** Istorikas a.a. Šapoka sugrįžo pas savuosius: [A. Šapokos ir jo žmonos Ados palaikų perlaidojimas Šv. Jono lietuvių kapinėse Mississaugoje 1994 m.]. – Portr. // Tėviškės žiburiai. 1994, rugpj. 30, p. 6; **Sužiedėlis S.** Knygos autorius / S. Suž. – Bibliogr. išnašose // Šapoka A. Senasis Vilnius. Brooklyn, 1963, p. 283-305; **Sužiedėlis S.** Netekome Lietuvos praeities žymaus tyrinėtojo: Lietuvos istorikui dr. A. Šapokai mirus: [su red. prier.] / S. Suž. – Portr. // Darbininkas. 1961, kovo 14; **Sužiedėlis S.** Tėviškės žiburys tremtyje: žodis, pasakytas minint a.a. dr. A. Šapoką geg. 7 d. 1961 m. // Tėviškės žiburiai. 1961, geg. 18, 25; birž. 1; **Šapoka Algirdas.** Šapokų šeimos odisėja: [iš prisiminimų apie dėdę A. Šapoką]. – Portr. // Kultūros barai. 1989, nr. 8, p. 56-58; **Šapoka G.** Vardan vaikų ir anūkų: [pokalbis su A. Šapokos giminaičiu] / kalbėjosi B. Misiūnas. – Portr. // Nemunas. 1990, nr. 5, p. 68-69; **Tarybų** Lietuvos enciklopedija. Vilnius, 1988, t. 4, p. 157; **Tyla A.** Adolfas Šapoka // Praeitis. 1992, t. 3, p. 253-254; **Tyla A.** Adolfas Šapoka – žymus Lietuvos istorikas. – Santr. angl. – Bibliogr. išnašose // Mūsų praeitis. 1998, [t.] 5, p. 116-124; **Tyla A.** „Be Adolfo Šapokos darbų negalime įsivaizduoti lietuvių istoriografijos". – Iliustr. // Lietuvos aidas. 1996, vas. 14, p. 17; **Trumpa V.** Adolfas Šapoka exiit // Metmenys. 1961, kn. 4, p. 139-143. – Taip pat: Trumpa V. Apie žmones ir laiką. Vilnius, 2001, p. 421-426; **Trumpa V.** Pesimizmas, Šapoka ir dar kai kas // Margutis. 1963, nr. 5, p. 16-17; **Utenos** krašto enciklopedija. Vilnius, 2001, p. 718-719: portr.; **Užjūrio** lietuviai: veidai ir vardai. Vilnius, 1995, p., 196-197: portr. – Gretut. tekstas angl.; **Valančiūnas R.** Utenos rajonas. Vilnius, 1984, p. 15, 26; **Vaškelis J.** Adolpas: [atsiminimai]. – Iliustr. // Indraja. 1990, geg.-birž. (nr. 3), p. 7; **Vaškevičius A.** A. Šapoka – vertėjas? – Iliustr. // Komjaunimo tiesa. 1989, vas. 18; **Vilimas D.** Paminėtas Adolfas Šapoka: [Vilnius] // Lietuvos istorijos metraštis, 1996. 1997, p. 471; **Vitėnas J.** „Ir ten yra lietuviškai plakančių širdžių": atsisveikinant su Kanadon išvykstančiu prof. dr. A. Šapoka / J. V. – Portr. // Žiburiai. 1948, spal. 2; **Žabinskaitė M.** „Adolfas Šapoka pripažino tik nuodugnų darbą": [apie Utenos A. Šapokos gimn.] // Informacinis leidinys / Švietimo ir mokslo ministerijos leidybos centras. 1998, nr. 47/49, p. 6.

APIE ATSKIRUS DARBUS

„J o g a i l a". Matusas J. // Vairas. 1935, nr. 6, p. 234-236.

„L i e t u v o s i s t o r i j a". 1936 m. leid. **Ivinskis Z.** Mokslai, iš kurių... tavo sūnūs te stiprybę semia: Z. Ivinskis į klausimus apie istorijos mokslus Nepriklausomoje Lietuvoje // Į laisvę. 1958, nr. 16/17, p. 14-15; **Jakštas J.** A. Šapokos rūpesčiai rengiant savąją istoriją // Tėviškės žiburiai. 1962, kovo 8, p. 3, 8; **Janulaitis A.** Lietuvai reikalinga objektinga istorija // Lietuvos žinios. 1937, saus. 22-23, 25 (nr. 17, 18, 19); **Jučas M.** A. Šapokos redaguota „Lietuvos istorija" // Kultūros barai. 1988, nr. 8, p. 61-62; **Jurginis J.** Šapokos istorijos apžvalga // Literatūra ir menas. 1988, birž. 18, p. 11. – Taip pat: 1989 metų kalendorius. Toronto, 1989, p. 75-82; **Lasinskas P.** A. Šapokos redaguota „Lietuvos istorija": parengimas ir koncepcija. – Santr. angl., p. 79. – Bibliogr. išnašose // Istorija. 2003, [t] 58, p. 52-58; **Pakštas K.** Kur geografija susitinka su istorija // Naujoji Romuva. 1937, nr. 7, p. 168; **Sužiedėlis S.** // Židinys. 1937, nr. 2, p. 257-261; **Šležas P.** Tikrai reikėtų daugiau objektyvumo: [atsiliepimas į A. Janulaičio recenziją, išsp. „Lietuvos žiniose", 1937, saus. 22-23, 25] // Lietuvos aidas. 1937, kovo 20-21, 23-24 (nr. 129-130, 132-133); **Trumpa V.** Savosios istorijos keliais // Vairas. 1937, nr. 6, p. 141-150; nr. 7/8, p. 305-311; nr. 9, p. 48-52; nr. 10, p. 164-168; **Trumpa V.** Šapokos sindromas: [apie „Lietuvos istorijos" populiarumą Lietuvoje] // Akiračiai. 1989, nr. 4, p. 9.

Pakartot. leid. **Kazlauskas A.** Ar jau atgimė Lietuvos istorija? // Švyturys. 1990, nr. 2, p. 6; **Kazlauskas A.** Atgimstanti Lietuvos istorija // Tėvynės šviesa. 1989, birž. 23; **No specfondiem** // Literatūra un Māksla. 1989, 15 apr., p. 22. – Latv.; **Piročkinas A.** Kaimyniškai pakalbėkim apie istoriją // Komjaunimo tiesa. 1988, rugpj. 31; **Sauka D.** Polemikos pamokos: [apie A. Piročkino ir L. V. Žeimanto polemiką ryšium su „Lietuvos istorijos" pakartot. išleid.] // Komjaunimo tiesa. 1988, spal. 1; **Žeimantas L. V.** Istorikų kaimynas pasikalbėjo, kadagiu „paglostė"... tik ar užtarnautai: [atsiliepimas į A. Piročkino str., išsp. „Komjaunimo tiesoje", 1988, rugpj. 31] // Komjaunimo tiesa. 1988, rugs. 13.

„L i e t u v a i r L e n k i j a p o 1 5 6 9 m e t ų L i u b l i n o u n i j o s". **Adamus J.** // Ateneum Wileńskie. 1938, z. 2, p. 318-325; **Avižonis K.** Lietuvos praeitis. 1940, t. 1, sąs. 1, p. 325-330; **Žlabys J.** / J. Žl. // Lietuvos aidas. 1938, birž. 10 (nr. 257), p. 3.

„L i t h u a n i a : c o u n t r y a n d n a t i o n". Gražiūnas A. / A. G. // Nemuno banga. 1946, nr. 7, p. 30.

„L i t h u a n i a t h r o u g h t h e a g e s". **/ A. D.** // Aidai. 1949, nr. 23, p. 34.

„V i l n i u s L i e t u v o s g y v e n i m e". **Budreckis A. M.** A. Šapokos knygos „Vilnius Lietuvos gyvenime" vertimas ir platinimas // Budreckis A. M. Vilniečių veikla išeivijoje. Torontas... [etc.], 1995, p. 83-85.

„V i l n i u s i n t h e l i f e o f L i t h u a n i a". **Jakštas J.** Naujoviška A. Šapokos Vilniaus istorija // Tėviškės žiburiai. 1962, rugpj. 23, p. 5.

„S e n a s i s V i l n i u s". **Gidžiūnas V.** // Tėviškės žiburiai. 1964, vas. 13, p. 7; **Jakštas J.** Vilniaus vidaus istoriją skaitant: dr. A. Šapokos paminklinis veikalas. – Iliustr., portr. // Draugas. 1964, geg. 9, priedas „Mokslas, menas, literatūra"; **Reklaitis P.** Dėl ikonografijos ir bibliografijos „Senajame Vilniuje" / Civis Caunensis. – Iliustr. // Metmenys. 1965, kn. 9, p. 146-149; **Trumpa V.** Senasis Vilnius // Aidai. 1964, nr. 7, p. 326-327.

„1 6 5 5 m e t ų K ė d a i n i ų s u t a r t i s..." **Tyla A.** Istorikas ir redaktorius Adolfas Šapoka: [sutrump. įžanga iš leidžiamos monografijos: su red. prier.]. – Portr. // Knygnešys. 1990, nr. 7, p. 8-10; **Žardeckas G.** Kas atvedė švedus į Pasvalį // Darbas. Pasvalys, 1990, lapkr. 7.

Paulina Dabulevičienė